

РОЗПИС НА СКЛІ: ЕВОЛЮЦІЯ ТЕХНІКИ СТВОРЕННЯ ТА ХУДОЖНЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЯ

Острова А. В.

*студентка I курсу магістратури факультет культури та мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки*

Каленюк О. М.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри культури та мистецтв
Волинський національний університет імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна*

У сучасному мистецтві розпис на склі переживає суперечливий період: з одного боку, техніка має глибоке історичне коріння та багату художню традицію, з іншого – стикається з викликами масового виробництва, втратою справжніх прийомів. Глобалізація та комерціалізація призводять до спрощення технік і поступового зникнення унікальних регіональних особливостей, що створювались упродовж століть. Для мистецтвознавчої науки важливо простежити, як ця техніка трансформується з площини декоративного вжитку в простір концептуального художнього вислову.

В українському контексті ця проблема є особливо актуальною, адже розпис на склі – зокрема традиція народних «мальованок», ікон на склі та вітражного мистецтва – є невід’ємною частиною національної культурної спадщини. Упродовж тривалого часу ця традиція зазнавала тиску й замовчування, що призвело до часткової втрати технічних знань і художніх прийомів. Нині, в умовах зростання національної свідомості та активного пошуку культурної ідентичності, питання збереження й переосмислення таких технік набуває особливої ваги. Це зумовлює необхідність аналізу художньої мови скла як медіуму, що поєднує в собі крихкість матеріалу та тривкість культурного смислу.

Метою роботи є визначення місця розпису на склі в актуальному мистецькому й культурному просторі на основі вивчення еволюції техніки. Особливий акцент зроблено на сучасному етапі «ревіталізації» (відродження) цієї техніки через професійне малярство та виставкову діяльність. Важливими завданнями, які варто детально опрацювати в цьому контексті є: 1) висвітлення основних історичних етапів становлення та розвитку техніки розпису на склі у світовому та українському контексті; 2) аналіз трансформації художніх прийомів, матеріалів і стилістичних особливостей у різні епохи; 3) характеристика

сучасних підходів до інтерпретації та використання розпису на склі в мистецькій практиці; 4) визначення ролі цієї техніки у збереженні культурної спадщини та формуванні національної ідентичності.

Сучасний світ відкриває широкі можливості по-новому осмислювати традиційні техніки завдяки новим матеріалам і технологіям, що дозволяє мистецтву залишатись актуальним і привабливим для різних поколінь. Особливу роль у цьому процесі відіграють творчі особистості – митці, дизайнери, педагоги, – які здатні показати, що традиційна техніка не є чимось застарілим, а навпаки – розвивається та набуває нових форм вираження в сучасному мистецтві [1].

Розпис на склі має тисячолітню історію, що бере початок від ранньохристиянських вітражів і середньовічних соборів Західної Європи. Вже у XI–XII століттях вітраж набув статусу повноцінного виду монументального мистецтва, досягши розквіту в готичний період із характерними складними композиціями та насиченою колірною палітрою. Кольорове скло слугувало не лише декоративним, а й дидактичним засобом – розповідало біблійні сюжети широкому загалу [4].

На теренах України ця традиція набула самобутніх рис, особливо через техніку реверсного малярства (живопис «навпаки»), де зображення наноситься із зворотного боку скла. Це вимагало від народного майстра особливого композиційного мислення. Особливого поширення набули ікони на склі – так звані «мальованки» – характерні для Галичини, Поділля та Карпатського регіону. Ці твори вирізнялись яскравою кольоровістю, декоративністю з використанням традиційних орнаментів та народних образів, що відображали глибинний зв'язок із українським світоглядом і духовністю. Важливо зазначити, що саме народний розпис на склі став одним із виявів стійкості культурної традиції в умовах історичних утисків. [2]

З часом техніка зазнавала суттєвих змін: епоха бароко принесла пишність, модерн – витончену лінійність і символізм. Поява спеціальних фарб для розпису та сучасних вітражних емалей зробила техніку доступною, проте професійні художники продовжують експериментувати з лєсуванням та оптичними властивостями скла.

У сучасному українському контексті важливість розпису на склі як частини національної культури підтверджується зростаючим інтересом до традиційних технік. Майстри цього напрямку активно презентують свої здобутки на таких заходах, як Всеукраїнська виставка-конкурс «Світ Божий як Великдень», Всеукраїнська Різдяна виставка та Трієнале художнього скла у Львові, що є ключовим центром академічної освіти в цій галузі. Українці дедалі більше звертаються до культурної спадщини як засобу самовираження та зміцнення національної свідомості. Це підкреслює ключову роль традиційного мистецтва в сучасному просторі [3].

У сучасній мистецькій практиці техніка розпису на склі знаходить своє місце в монументальному мистецтві, дизайні інтер'єрів,

сакральному мистецтві та арт-об'єктах. Яскравим прикладом переосмислення традиції є діяльність сучасних українських студій і художників, які поєднують автентичну орнаментику й народну символіку з актуальною суспільною тематикою. Така взаємодія традиційного й новітнього робить техніку привабливою як для старшого покоління, що зберігає пам'ять про автентичні зразки, так і для молоді, яка шукає нові форми культурного самовираження.

Окремої уваги заслуговує роль освітніх та культурних інституцій. Майстер-класи, мистецькі резиденції, фестивалі та онлайн-платформи стають важливими інструментами популяризації розпису на склі серед широкої аудиторії. Цифрові технології дають нові можливості для фіксування технік і залучення нових прихильників цього виду мистецтва.

Дослідження доводить, що розпис на склі є живою і динамічною технікою, яка постійно розвивається, зберігаючи тісний зв'язок із традицією та відповідаючи на виклики сучасності. Еволюція матеріалів, інструментів і художніх підходів не руйнує, а розширює художні можливості цього виду мистецтва. В українському контексті розпис на склі набуває особливого культурного значення як засіб збереження національної спадщини та вираження ідентичності. Поєднання традиційних технік із сучасними мистецькими підходами, медіа та технологіями робить цю техніку актуальною та перспективною як у мистецькій практиці, так і в культурно-освітній діяльності.

Література:

1. Денькович Н. Живопис на склі: методична розробка з поетапним виконанням техніки. URL: <https://naurok.com.ua/metodichna-rozrobka-z-temi-zhivopis-na-skli-399435.html> (дата звернення: 27.03.2026).
2. Желізна С. Народний живопис по склі (іконопис). URL: <https://www.academia.edu/12447282> (дата звернення: 28.03.2026).
3. Розпис скла: реферат. Ukrreferat.com. URL: <https://ukrreferat.com/chapters/obrazotvorche-mistectvo/rozpis-skla-referat.html> (дата звернення: 28.03.2026).
4. Вітражі. Коротка історія скляного мистецтва. Verbum. URL: <https://www.verbum.com.ua/04/2019/faith-and-beauty/short-history-of-glass-art/> (дата звернення: 28.03.2026).